

P. MÜLLER PÉTER

KAUKÁZUSI KRÉTAPOR

BRECHT: A KAUKÁZUSI KRÉTAKÖR

A mikor Acdak bíró (Bezerédi Zoltán) a zárójelenetben odaszól segítőjének, hogy „Sauva, fogd a krétát. Rajzolj kört a földre”, akkor a rendőr (Kelemen József) egy henger alakú dobozból fehér port hintetve formálja meg a kört. Erre a színpadi talajra ugyanis nem lehet rajzolni. Khell Zsolt díszletében, Kaposváron vöröses, agyagszerű anyag borítja a dobogót, amit Babarczy László rendező az előadás során a mellékalakokkal gyakorta öntöttet. A locsolóknának rózsájából permetező víz egyszerre utalhat a példázat közegére és a kerettörténet völgyet öntöző kolhozistáira.

A lejtős színpad közepén villanypózna áll. Az első képben a teret övező harci eszközöket levélálca borítja, körben lőszeresládák, olajoskanonák. Később a tér egy színpadi függönnyel házbelsőt, fekete kulisszákkal bírósági termet jelez (itt a pózna már nincs jelen).

A hat kép három felvonásban megy, s mindhárom rész Gruse és a gyermek viszonyának változásával zárul. Az elsőben a lány a kislíut magához veszi, a másodikban elveszik tőle a gyereket, az utolsóban pedig neki ítélik. **Eörsi István** fordítása Garai Gáborénál autentikusabb, nyelve nyersebb és színpadibb.

Babarczy László tavaly a *Paraszt Hamlettel*, most Brecht darabjával olyan művet választott, amelyben a szocializmus politikai és intézményi szókincse a háttérben vagy a keretben megjelenik. A Brešan-groteszk azt mutatta, hogy a hatalmi manipuláció és a kultúraellenesség túlélte az előző rendszert, a Brecht-példázat pedig arra világít rá, hogy jog és erkölcs konfliktusa ma is feloldhatatlan. A megszenvedett sors és a felelősségtudattal és áldozatvállalással hitelesített emberi kapcsolat a rendiséget preferáló ideologikus hatalom szemében ma sem ér fel egy jó pedigrével.

Noha az előadás értelme világosan felismerhető, a színpadi megvalósítás egyenetlen és nemegyszer lassúdad. Babarczy nem dönti el, hogy a demonstratív-illuszratív játékmód vagy a mimetikus valószerűség legyen-e az előadás alapja. Az eszmei-tartalmi elgondolás nem egészül ki a színpadi forma szemléleti egységességgel. Bizonyos megoldások kifejezetten problematikusnak tűnnek.

Acdak (Bezerédi Zoltán) bíróvá választása előtt

Az első kép végén a Kecsketenyésztő Kolhoz tagjai a példázat nézőiként, nekünk háttal, a keskeny zenekari árok peremére telepednek. He-lyükre rövidesen bábukat csempésznek, s ezek

a — szereplők ruházatába bújtatott és alakját formázó — bábuk ülnek végig az első szünetig tartó részt, amikor is végleg eltűnnek. Az emberi testnek bábbal való színpadi helyettesítésére általában akkor van szükség, ha a test halott (például akasztott), vagy ha szereplésre még nem képes, és reakciói nem tréningezhetők (például csecsemő). Az előadásban mindkét példa szerepel. A színpadi közönség ilyenén megjelenítése azonban nem illeszkedik sem a hagyományba, sem a drámába, sem az előadás jelrendszerébe. A pótoltt színészek javára tett gesztusnak tűnik csupán, hogy ne kényszerüljenek nézőket játszani, s a rendező dolgát könnyíti meg, mert a bábuk nem igényelnek instrukciót.

Bacsa Ildikó Gruséja a vándorlást pantomim-

mozgással mímeli, s így imitálják üldözését a vértések, Csapó György és Tóth Géza is. Az egy helyben járást mindannyian amatőr módon művelik, s kiesvén a pantomimritmusból, csak zökkenőkkel találhatnak vissza belé. A megoldást önmagában döreség volna kárhoztatni, a kivitelezést annál inkább.

Az egymáshoz bilincselte Acdak és Sauva a kelléktári lánc két végén levő vaskarikát nem a csuklóján viseli, hanem a markába fogja, ami a színész bőrét jobban kíméli, és a kinyitással sem kell bajlódni — elegendő a megmarkolt bilincset letenni. Ebben a mozzanatban sem lehet elidegenítő teatralitást, csupán felemás megoldást, megoldatlanságot felfedezni.

A narrátor-énekes, Kulka János az előadás egyik pontján virágzó ágat vesz a kezébe, majd dala végeztével kiviszi. Hogy mit illusztrál a gally, s ha már a színpadra kerül, mi köti az előadáshoz, titok marad.

Példák a másik színpadi reprezentációtípusból éppígy elősorolhatók. A már említett öntözött föld mellett ilyen realitás a kecskesajt, amelynek szerepeltetésével a rendező Brecht instrukcióját követi, vagy a lakodalmi jelenetben tálcán behozott sütemény. Az evés egyik esetben sem imitált, az ivás hol az, hol nem az. Teljesen mindegy volna, hogy a színpadon megtörténnek-e a cselekvések vagy pedig teátrális imitációjukra kerül sor. De amikor az előadás áttekinthetetlen szabályozatlansággal csapong ezek között az egymástól oly eltérő megoldások között, akkor nem meglepő, hogy a produkciót, *A kaukázusi krétakört* nincs, ami összetartsa. A kréta tömörségéből és a kör geometriájából csak a testetlen por marad.

A szereplők közül Bezerédi Zoltán és Gyuricza István (Juszup stb.) tud markáns alakot öltetni. Az ő színészi jelenlétük hoz létre valódi szituációkat, amelyekből az előadásban kevés található. Játékuk karakterrel ruházza fel a brechti epi-

zódalakokat. Bacsa Ildikó és Szula László (Simon Chachava) párjeleneteiben születnek még színházi pillanatok, villannak fel emberi sorsok.

A csoportos jelenetek hol paródiába csúsznak (a süteményzabáló „nász nép” megjelenítésekor), hol lomhán statikusak (az udvari színekben). Mivel az előadásnak nincs stiláris vezérlőelve, nincs uralkodó nézőpontja, ezért a részletek nem erősítik, hanem gyengítik egymást. A példázat nem kínál sem esztétikai, sem erkölcsi tanulságot. A kaposvári előadás nem kellemes, de még csak nem is kellemetlen. Nincs arculata, mert nincs megrajzolva. Csak hintegetve, mint a krétapor.

Bertolt Brecht: A kaukázusi krétakör (kaposvári Csiky Gergely Színház)

Fordította: Eörsi István. Zene: Paul Dessau. Diszlet: Khell Zsolt. Jelmez: Cselényi Nóra. Rendező: Barbarczy László.

Szereplők: Kulka János, Bacsa Ildikó, Szula László, Bezerédi Zoltán, Kelemen József, Márton Eszter, Rázga Miklós, Tóth Géza, Lugosi György, Csernák Árpád, Znamenák István, Gyuricza István, Törköly Levente, Adorjáni Zsuzsa, Csapó György, Kósa Béla, Kisvárday Gyula, Tóth Nóra, Tóth Béla, Pálffy Alice, Karsai Edina, Dunai Károly, Csészárik László, Varga Anikó, Gráf Csilla, Fekete Katalin, Szentgyörgyi István.